

F 4.764
2

F 4.764
2

Handwritten notes and a blue stamp "F -" in the top right corner.

384

იქუაანთა ნიშო

(სოფლად კნ. ანნა ამილახურისა)

შედგენილი და გამოცემული დ. ს. პავლიაშვილისა.

233.5

ილუპენიო ნინო

(სოფლად კნ. ანნა ამილახვრისა)

F. 4.764
2

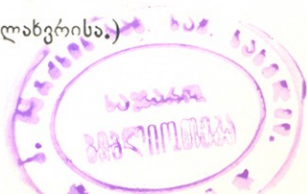
ტფილისი. ელექტრონით მბეჭდავი ქართ. ამხ—ისა. 1915 წ.

52 წ. 21. 1. 4. 3. 1. 1862. 3. 1.

† ილუმენია ნინო 1816—1905 წ.

(სოფლად კწა აწა ამილახვერსა.)

ს ა რ ჩ ე ვ ი :

1. ქართველი ქალი	დეკ. ნ. თალაქვაძე	3 გვ.
2. ილუმენია ნინო (ნეკროლოგი).		21 "
3. 25 წლის იუბილე		28 "
სიტყვა	ეპ. ლეონიდასა	29 "
"	ნ. ი. აღ.-მესხიშვილისა	36 "
"	თ ^რ დ. ლ. ამილახვრისა	37 "
"	გორის მარშლისა	40 "
"	თ ^რ დ. ლ. მუხრან-ბატონისა	42 "
"	მარიამ მახარაძისა	44 "
მილოცვა	ეპისკოპ. აღექსანდრესი	46 "
" (ლექსად)	გლევ ზ. გარსევანიშვილისა	46 "
სიტყვა	მ. ნ—ძისა	48 "
" სამადლობელი ილუმენია ნინოსი		51 "
დეპეშა	მთავარმ-მართველისა	52 "
პასუხი	ილუმენია ნინოსი	52 "

ქართველი ქალი

(ვუძღვნი მცხეთის სამთავრო დედათა სავანის ნეტარ-
ხსენებულ ილუმენია ნინოს ხსოვნას)

ჩვენში ქალს დიდი და საბატო ადგილი ექი-
რა. უფლებრივად ქართველი ქალი ანუ **დედა-კაცი**
თანასწორი იყო **მამა-კაცისა**. ეს სწორ-უფლებრი-
ვობა ამ ორსქესისა ამას გარდა აღნიშნულია თვით
ჩვენი ერის არსებაში,— მისს ენაში, რომელიც არის
გამომხატველი ადამიანის ჭკუა-გონების თუ მისს
სულიერ ცხოვრების მთელ საღაროისა. აი ამ ჩვენ-
მა ქართულმა ენამ არც კი იცის სქესობრივი გრა-
მატიკული კანონი! ეს გარემოება კი სამართლია-
ნად ანიჭებს მას სხვა ერთა ენებთან შედარებით
განსაკუთრებულ კეთილშობილებას, ლაზათს და,
თუ გნებავთ, სიმარტივესაც. ცხადია, სქესთა თა-
ნაბრობა, თანასწორობა, ნიშანდობლივი, თანდაყო-
ლილი თვისებაა ჩვენი ერისა.

ისტორიული ცხოვრებაც ჩვენი ერისა საუც-
ხოვო მაგალითებით ადასტურებს ამ გარემოებას. ჯერ
იყო და სარწმუნოებრივ გადმოცემით ჩვენი ქვეყანა,
ჩვენი ერი, ქერუბიმთა და სერაბიმთა უზესთაესს „დე-
დაკაცის“ — ყოვლად წმინდა ღვთის მშობლის ხვედრი

გახდა! გარნა ამ დედა ღვთისამ წარმოგზავნა ანდრია პირველ წოდებულის დროიდან ჩვენში უხვად დათესილ სახარების თესლის მომვლელ-მომრწყველად და ასაღორძინებლად ისევ დედა-კაცი, — ქალწული წმ. ნინო.

ამიტომაც იყო, რომ იმ დროის ქართველობას არ ეუცხოვათ ჩვენში დედა-კაცისაგან სჯულის ქადაგება და სწავლა-მოძღვრება. პირიქით, წმ. ნინოს უმანკო ხელმა, ვაზისაგან სასწაულებრივ შეთხზულ და საკუთარ თმით გადახვეულ ჯვრით, საოცარი სისწრაფით და საფუძვლიანად განამტკიცა ჩვენში სამოციქულო ეკლესია. როგორის სიმტკიცით და შეურყვეველ რწმენით შეისისხლხორცა ჩვენმა ერმა იესო ტკბილის მოძღვრება! ვერავითარმა ჯოჯოხეთურმა ძალამ, ჩვენზე არა ერთხელ აღმართულმა, ვერავითარმა ისტორიულმა ქარიშხალმა თუ გრიგალმა, ჩვენი ქვეყნის კიდით-კიდემდე არა ერთხელ გადავლილმა, ქართველ ერს ვერ გააგდებია ხელიდან ჯვარი ქრისტესი!

ეს იმიტომ, რომ სარწმუნოების გაუნელებელი ცეცხლი დედის ძუძუთ უღვივდებოდა ჩვენ ხალხს გულში. დედის რძესთან ერთად სარწმუნოებაც ინერგებოდა შვილების მთელ არსებაში. ცნობიერებაში მოსული ჩვენი ვაჟი თუ ქალი დედის კალთიდანვე გრძნობდა, რომ ის არის ქართველი, რომელსაც აქვს ტურფა სამშობლო, ქრისტეს ემბაზში შობილი და მისს მოძღვრებით გაბრწყინებული. არც სჯულს და არც მამულს ის არამც თუ არა-

ვის დაანებებს და შეაბლაღვიებს, — არამედ, ამ თვისს
წმიდათა-წმიდის დასაცველად, სიცოცხლესაც არ
ზოგავს.

ამიტომ იყო, რომ ჩვენი ერი არა ერთხელ
განიბანა საკუთარ სისხლში! არა ერთი და ორი
დედა-კაც მამაკაცთა გუნდნი და გუნდნი მოწამე-
თანი შეეწირენ მსხვერპლად ქრისტე მაცხოვარს
უსჯულო მტერთაგან აღტყინებულ მოწამებრივ
კოცონზე. არა ერთხელ მორწყულა ჩვენი მიწა-
წყალი მათი სისხლით, არა ერთხელ წითლად შე-
ღებილა მოდუდუნე მტკვრის მღვრიე ზვირთები და
მქუხარე რიონის გიჟ-მაჟი ტალღები მამულისთვის
თავ-დადებულთა სისხლით!

ამ ჩვენ მოწამე დედათა თუ მამათა სახელი
შენ უწყი, უფალო!

გარნა ამ სახით ჩვენი ეროვნული სულის ჩამ-
დგმელი, მისი აღმზრდელი, მისთვის ქრისტიანულ
ტკბილ ნანას მომღერალი იყო ქართველი დედა...

მოდით და ასეთ ქალს, ასეთ დედას, ნუ სცემთ
პატივს! მოდით და ასეთ ადამიანს ნუ გაითანასწო-
რებ, ნუ ჩააბარებ მას ოჯახის მესვეურობას, ნუ
გამოუცხადებ მას მთელ ნდობას და სიყვარულს!.

და მართლაც ქართული ოჯახი მთელ თვის
ნივთიერ თუ ზნეობრივ სიმძიმით ქართველ ქალის
მოხდენილ და თან მძლე-ღონიერ კისერზე იყო და-
წოლილი. ჩვენი მამა-კაცი ბრძოლის ველზე აღა-
მებდა და ათენებდა! ის იშვიათი სტუმარი იყო თა-

ვის ოჯახში! მაშასადამე ოჯახს ჰმართავდა და უძღვებოდა ქართველი ქალი!

ეს ქართველი ქალი ხშირად ბრძოლის ველზედაც გაიჭრებოდა ხოლმე და ვაჟ-კაცებს აქაც ტოლს არ უგდებდა! რავდენია ამის მაგალითები ჩვენს ისტორიაში!...

მაგრამ რო უფრო ცხადად წარმოვიდგინოთ ნიჭი და უნარი ქართველი ქალისა, ის ყოველგვარი სიმაღლე, რომელსაც მან მიაღწია ჩვენს ისტორიულ ცხოვრებაში, საკმარისია მოვიგონოთ, რომ მეთორმეტე საუკუნეში გაერთიანებულ, მთელ თვის კულტურულ-ძალ-ღონით შემოკრებილ, საქართველოს ტახტზე ავიდა ქართველი ქალი — „ღვთისა დარი“ მეფე თამარი!

აბა მიმოვიხედოთ და ვსცნათ ბურუსით მოცულ საშვანლო საუკუნოებში რომელ ევროპიელ ერს ჰყვანდა უზენაეს გამგეთ, — ქვეყნის მომვლელ-პატრონად, დედა-კაცი?! არც ერთს! ჩვენ-კი! ამიტომ წმ. თამარი არის ქართველ ქალის დიდება, დაუქნობელი გვირგვინი მისი! თამარის სახე არის ის ზნეობრივი სუფთა — კრიალა სარკე, რომელშიდაც ქართველი ქალი ხშირად-ხშირად უნდა იხედებოდეს ხოლმე და რწმუნდებოდეს თვის სახის უფერმარილო მშვენიერებაში! მაშ თაყვანი ეციოთ, ასულნო ივერიისანო, წმ. თამარს და ჰბაძვედით მას...

ბევრ მოწამე დედათა ცხოვრება წამიკითხავს სხვა ქრისტიანულ ერთა ძველ და ახალ ისტორიიდან, მაგრამ არც ერთს არ აღუძრავს ჩემში ის

ცხოველი გრძობები, არც ერთს არ დაუტოვებია ჩემში ის აღმოუფხვრელი ზნეობრივი შთაბეჭდილება, რომელნიც განვიცადე და დამრჩა კახეთის დედოფლის ქეთევა-წამებულის ისტორიით! იმედია, მკითხველი ამ სიტყვებს „მეყავე მამულიშვილობაში“ არ ჩამომართმევს. ასეთ მკითხველთ მე მიუთითებთუ გინდ იმ გარემოებაზე, რომ ქეთევან-წამებულის ნაწილები,—მისი ნეშტი, კათოლიკეთა მისსიონერებმა დიდის სასოებით წაასვენეს სპარსეთიდან და დღეს—ეს ჩვენთვის განსაკუთრებით სათაყვანებელი ნაწილები,—ასვენია ომისაგან აოხრებულ-განაწამებ პატარა ბელგიაში!

ხსენებული მისსიონერები შახ-აბაზის კარზე იყვნენ იმ დროს და თვით მოწამენი გახდნენ იმ სულიერ სიმტკიცისა, იმ შეურყეველ რწმენისა სჯულისა და მამულისადმი, რომელიც ქართველმა ბანოვანმა ქალმა გამოიჩინა გაათურებულ მტარვალთან ბრძოლაში და საკუთარი სისხლით აღბეჭდა თვისი უმანკობა! დიდი ტრაგედიაა ქეთევან-წამებულის ღვაწლი, გარნა ამ ტრაგედიას ჩვენი დრამატურგები ჯერ კიდევ ვერ მისწვდნენ, ისინი პატარა პატარა უმნიშვნელო რამ საგნებზე ახურდავებენ თავიანთ ნიქს...

ღრმად ჩავახედეს ჩვენ წინაპარ-დედათა გულში უკვდავ მგოსნებმა ილიამ და აკაკიმ. ილიას „დედა ღ ზვილი“, გარნა, აკაკის „ქართველი დედა“, ესენი ჩვენ მანდილოსანთათვის, ყოველ დღიურ ლოცვის შემდეგ, სავალდებულო საკითხავად უნდა იქმნენ მიჩნეული...

ასეთი იყვნენ ჩვენი დედები! მაგრამ ჩვენი ერის ისტორიულ ჩარხის უკუღმართ ტრიალმა ჩამოართვა მას თაოსნობა თვის ცხოვრების მართვა-გამგეობისა და მას შემდეგ ყველაფერმა იცვალა ჩვენში ფერი. გარნა საოცრად იცვალა ხასიათი ქართველმა ქალმაც!

რა არის დღეს ქართველი ქალი, რას წარმოადგენს ის შინ თუ გარედ,—ეს ყველამ ვიცით. მაგრამ მაინც მოვაგონებთ მკითხველთ ჩვენი ბაირონის ნიკო ბარათაშვილის სიტყვებს ძველ და ახალ დედებზე:

„ჰოი დედანო, მარად ნეტარნო,
 კურთხევა თქვენდა ტკბილ სახსოვარნო?
 რა იქნებოდა, რომ ჩვენთა დედათ
 სულიცა თქვენი გამოჰყოლოდათ!
 ვინღა ჰყავს გულის შემატკივარი
 მამულს ასული, ახლა თქვენ გვარი?
 ქარმან ჩრდილოსმან ყველაზედ პირველ
 გარდაუცვალა მათ გული ცხოველ!
 ჯანი გავარდეს აწ შვილსაც, მამულს,
 ოღონდ ვაამოთ ჩვენ საკუთარ გულს;
 რის ქართველობა, რა ქართველობა,
 ვითომ რას გვაწებებს უცხო ტომობა“.

ასე მოსთქვამს მგოსანი და აფრქვევს ცრემლებს სამშობლოს ნანგრევებზე... მაგრამ აჩრდილივით თან დასდევს მას იმედი ჩვენი ერის გამოღვიძებისა და განახლებისა. ამ იმედს ამყარებს მგოსა-

ნი ევროპიულ ცივილიზაციის ჩვენს ქვეყანაშიც გადმონერგვაზე. ის ესაუბრება ერეკლე მეფის საფლავს და ამბობს: „ჟამთა ვითარებით გარდახვეწილთ შენ შვილთ მიდამო, მოაქვთ მამულში განათლება და ხმა საამო... მუნით ზიდვენ თესლთა ძვირფასთ მშობელს ქვეყანად, მხურვალე ცის ქვეშ მოსამკალად ერთი ათასად“.

მართლაც ევროპიულ განათლებას მძლავრად დაეწაფა ჩვენი ახალთაობა. ქალი თუ ვაჟი ყველანი მიისწრაფიან აღიჭურვონ თანამედროვე მეცნიერების და სწავლის იარაღით. ასეთ მისწრაფებაში უკანასკნელ ხანებში ვაჟებს არც ჩვენი ქალები ჩამორჩენ. რუსეთის უმაღლეს ქალთა კურსებზე პეტროგრადში, მოსკოვში, კიევში თუ თვით ტფილისში, აგრედვე საზღვარ გარედაც, კაი ძალი ქართველი ქალიშვილები სწავლობენ და სცდილობენ ცხოვრებას მომზადებულნი შეებრძოლონ. მრავლად მოგვეპოვებიან ახლა განათლებული ქალები—კურსისტკები, მასწავლებლნი, კბილის ექიმები, ისე ექიმებიც, იურისტკებიც კი, ტელეფონისტკები, კასსირები, რემინგტონისტკები ხომ ბლომად არიან.

მაგრამ ყველა ესენი ჩვენს ეროვნულ ცხოვრებას არსებითად ვერასა ჰსძენენ, არცა სჩანს რაიმე სასიკეთო, თვალსაჩინო გავლენა მათი ჩვენი ერის განახლება-აღორძინებაზე. ეს იმიტომ, რომ ამათში ოჯახისათვის მომზადებულნი, ძალიან ნაკლებად მოიპოვებიან. ამათ ახალი რამ თითქოს შეუძენიათ, მაგრამ ამ „შეძენაში“ ძველი, კულტურულად ნაცადი, ტრადიციები უკუ-უგდიათ!..

ამ მხრივ დიდი დაქვეითება ეტყობა ჩვენს საზოგადოებრივობას. ჩვენი ქალები (და სამწუხაროდ არა მხოლოდ ქალები) ითვისებენ უფრო გარეგან სახეს ევროპიულ განათლებისას და კულტურისას. შეძენა იმას ჰქვია, როდესაც რაცა გაქვს იმას სასიკეთო რამეს შეჰმატებ! თორემ, მაგალითად, ევროპიული ენები შეისწავლო და მშობლიური დაივიწყო, ეს ვერაფერი შეძენაა, მეტი რო არა ვსთქვათ!..

ჩვენი ქალებიც იცვამ-იხურავენ ისე, როგორც ევროპიელნი—უკანასკნელ მოდის მიხედვით. ამისათვის ისინი ხშირად არც კი დაგიდევენ შესძლებს თუ არა ქართველ კაცის მქლე ჯიბე ამ მოდების მიყოლას, — „ოღონდ კი აამონ საკუთარ გულს“. დიდი ხანი არ გასულა მას შემდეგ (და ახლაც ხშირია ასეთი მოვლენები), რაც ჩვენ თავად-აზნაურთა მეუღლენი და ქალიშვილები ერთ „ბალზე“ გასასვლელ ტანთ-საცმელის შესაკერად აგირავებდნენ და შემდეგ სულ ხელიდან ეცლებოდათ მამა-პაპეული, მასაზრდოებელი, სისხლით გაპოხილი და გშირთა ძვლებით მოკენჭილი, მიწა-წყალი, — საოცარი სილამაზით მორთულ მოკაზმული, მომხიბლავად მობიბინე ვენახ-ბალი-ზვრები და მწვანედ ატეხილი ტყე-ქალაქები! ვერ წარმომიდგენია, როგორ უნდა დაუბნელდეს ადამიანს საცნობელი, როგორ გამსუნაგებული უნდა იყოს ის, რომ ყოველივე ეს „ქინკში“ გასცვალოს ან ნარდ-კარტ-ლოთობაში გადაჰყაროს! მაგრამ... ეს ჩვენში ფაქტია, ცოცხალი ფაქტი! მაშ, დროა თვალეებზე ხელი მოვისვათ!

ენა ხომ ლამის არის სულ გამოიდევნოს ჩვენი ინტელიგენციის, თავად-აზნაურთა და, წარმოდგინეთ, თვით ქართველ სამღვდლოთა (უფრო ქალაქად) ოჯახთაგანაც-კი! საქალებო გიმნაზია ზავდენიებში თვით არ არის ქართულის სწავლება და თუ ზოგან არის, იქაც მთელ კლასში ერთი თუ ორი ქართველი ქალი აცხადებს სურვილს ქართულის სწავლისას. ასეთივე სურათია ვაჟთა სასწავლებლებშიდაც. ამაზე არა ერთხელ ატეხილა განგაში ჩვენს პრესაში, მაგრამ ისევ მალე ჩამცხრაღა, როგორც ეს ზნედ დაგვიჩემდა ჩვენ ყოველივე საქმეში.

ქართულ ენის ასეთ უპატივცემულობის მიზეზი, გარეშე პირობებთა გარდა, უმთავრესად უნდა ვეძიოთ ქართველ დედის დაუდევრობა—უყურადღებობაში მშობლიურ ენისადმი. ერთხელ ერთ ქართველ მღვდლის ოჯახში გახლდით სტუმრად. ფოსტალიონმა ღია ბარათი შემოიტანა. მღვდლის ქალი, გიმნაზიის მეხუთე კლასის მოწაფე, სწერდა დედას ბარათს სოფლიდგან, სადაც ორი დღის წინად გაეგზავნათ ის ნათესავებში. ქართველი ქალიშვილი ქართველ დედას სწერდა ბარათს ასე: „დოროგაია მამოჩკა! პრიხალა ბლაგოპოლუჩნო, ვსტრეტის რადუშნო, ობნიმაიუ ტებია კრეპკო, ტვოია სონია“! რო გავიკვირვე ასეთი, „კორესპონდენციები“, აღმოჩნდა, რომ ჩვენს ქალიშვილს ქართული წერა-კითხვა თურმე „არ ეხერხება“! — „დედა ენაცვალოს, — ისე სუფთად სწერს და ლაპარაკობს რუსუ-

ლად, რო ვერც-კი შეამჩნევთ თუ ქართველიაო!“
 ბრძანა „ფოფოლიამ“! ან არა ზე „დიდ-კაცობაში“ გან-
 გებ არა სწავლიან დედები ბავშვებს ქართულს: რად უნ-
 დათ, რაში გამოადგებათ, მაინც მოესწრებიან, ახლა
 უცხო ენები უნდა შეისწავლონ, თორემ სასწავლე-
 ბელში ველარ ისწავლიან, გაუქირდებათ და დაი-
 ტანჯებიანო“!.. ამას მამაკაცებიც კვერს უკრავენ
 და... მიდის ასე ჩვენი უფერული, ყველასგნით აბუ-
 ჩად აგდებული ცხოვრება. განა სანამდის მიგვიყვანს
 ასეთი სიბეცე, ამას დიდი ლარი და ხაზი არ სჭირ-
 დება. ბრალი-კი ამისი უმთავრესად, ჩემის აზრით,
 ისევ ქართველ აწინდელ დედებს ედებათ.

ასეთია ეროვნული სახე ჩვენი დროის განა-
 თლებულ ქართველ ქალისა! რაღას წარმოადგენს
 ის სარწმუნოების მხრივ! — როგორც ზემოდაც
 გვქონდა ნათქვამი, ქართველ ქალის უმთავრეს სამ-
 კაულს ძველად სარწმუნოება შეადგენდა. ახლა კი
 ამ მხრივ ქართველი ოჯახი და მასში მისი მესვე-
 ური—დიასახლისი—სამწუხარო სურათს წარმოა-
 დგენს. ისობა ჩვენს ოჯახებში უკანასკნელი კვა-
 ლი სარწმუნოების საღ ტრადიციებისა, ცრუ-მორ-
 წმუნოება კი ვითარდება. ტყვილა კი არ არის
 ნათქვამი: „რა ენა წახდეს, ერიც დაეცეს, წაეც-
 ხოს ჩირქი ტაძარსა წმიდას“! ჩვენში ძნელი გამო-
 სარკვევი იყო სად თავდებოდა ეროვნული სულის
 კვეთება და სად ინთებოდა სარწმუნოებრივი ცეცხლი
 ჩვენი ხალხისა,—ისე მჭიდროდ ჩახლართულ-ჩაქსო-
 ვილნი იყვნენ ესენი ერთი მეორეში! ამიტომ ენის

„წახდენამ“, ერის დაცემა გამოიწვია, გარნა ერის დაცემამ სანამდის მიიყვანა ჩვენი „ტაძრები“ ამას ყველანი ვხედავთ!

ჩვენს ახალ მოზარდ მოწაფეებში, ვაჟებსა თუ ქალებში, განურჩევლად, იშვიათად რო, იპოვნოთ პირველ-დაწყებით ლოცვების ქართულად მცოდნენი ეს იმიტომ, რომ ოჯახში არ უსწაელებიათ ბავშვისთვის ეს ლოცვები, ხშირად თვით ბავშვების დედებმაც კი არ იციან ეს ლოცვები ქართულად, სკოლებში კი „ზაკონბოჟს“ სულ სლავიანურად ასწავლიან და „ქართულად რაღა საჭიროაო“! გარნა უცხო ენაზე ბავშვი კი არა, დიდი, განათლებული კაციც, კი ვერ ახერხებს ლოცვას. ამას თვით პავლე მოციქული მოწმობს ..

ამ მხრივ ჩვენი სოფელი ხო უფრო უბედურ მდგომარეობაშია. ამ შვიდიოდე წლის წინეთ შემთხვევა მომეცა ჯარში გასაწვევ ქართველ ახალგაზდათა დაფიცებისა. შეკრებილიყვნენ ერთ-ერთ მაზრის მთელი ჯარში გასაწვევი ახალ-გაზრდობა ჩვენი. ფიცს რო მოვრჩით, ჯვარსა და სახარებაზე მთხვევის დროს, ვერც ერთმა პირ-ჯვარი ვერ დაიწარა სწორედ! მე სირცხვალის აღმულმა დამწვა, სხვა დამსწრენი კი... იცინოდენ...

რა არის ეს თუ არ ცოცხლად სიკვდილი იმ ჯარის კაცთა დედებისა?!. მე არას ვამბობ მათ სულიერ „მამებზე“ და „მოდღვრებზე“! ვიტყვი მხოლოდ ქალადიდელის უკვდავ სიტყვებით: „თუ საძირკველი დანგრეულია, მაშინ კედლების აშენე-

ბისტვის ყოველი შრომა დაკარგულია!—ჩვენში „საძირკველი“ შერყეულია და **მაშენებლებიც** აღარ გვივარგანან.

ცხადია რომ, ჩვენ ერს გაუჩნდა დიდი მტერი, უღმობელი და გულ-ქვა,—ეს მტერია ურწმუნოება. ურწმუნოების მთესველი ჩვენში ბევრია დღეს, გარნა სარწმუნოების დამცველი, მომვლელ-განმტკიცებელი, ხალხის ოჯახურ—საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მისი გამატარებელი, ძლიერ ცოტა, თუ სულ არა!...

ამ მხრივ ძლიერ ვკოჭლობთ ქართველი სამღვდლოება, რომელმაც ჩვენი სამსახური ლამის არის პროფესიად გადავაქციოთ და მხოლოდ რელიგიურ წესების, ისიც უღაზათოდ, ასრულებაში დავსახოთ ის! ვშიშობ, ხო არ უახლოვდებით ჩვენ,—მღვდლები,—ქრისტე მაცხოვრის დროის „სადღუკეველებს“, რომელთა ბელადი იყო „კაიაფა“, ძე ღვთისა იესოს უმთავრესი ბრალმდებელი?! აღარას ვამბობ „ფარისევლებზე“!...

ამ მხრივ, მაშასადამე, ძლიერ კოჭლობს სამღვდლოება, დაძაბუნებულია სკოლა, გავერანების გზაზე ადგია თვით ქართული ოჯახი, რომლის სათავეში დგას აწინდელი „ქართველი დედა“, სარწმუნოების მხრივ ძლიერ უვიცი, განუვითარებელი და საშინლად დაუდევარიც...

ძნელია ურწმუნო ადამიანის მდგომარეობა, მით უმეტეს მთელი ერისა! ის თითქოს ფეხ ქვეშ ნიანდაგ გამოცლილ არსებას ემსგავსება! იმისი სული

და გული მხოლოდ ნელ-თბილია, ზოგჯერ-კი ძლიერ ცივიც, ყინულივით გათოშილი... ასეთი კაცი უბედურია, ქალი-კი ამასთანავე საზიზღარიც! ქალი, როგორც ნაზი, მგრძნობიარე არსება, უნდა იყოს ქურქველი ყოველივე სიკეთისა და სათნოებისა, გარნა ყველა სათნოებათა და სიკეთეთა სათავეანია სარწმუნოება, სასოება და სიყვარული ღვთისადმი. ვაჟ-კაცს, რა გინდ ურწმუნო იყოს ის, —მეუღლე მაინც მორწმუნე, მორცხვი, თავდაქერილი და სათნოებიანი სურს! ეს ჩემი ყურით მომისმენია თანამედროვე ჩვენ „ურწმუნოთაგან“, —მატერიალისტებისაგან, და ამაშია სწორედ მათი „ურწმუნოების“ ტრაგიზმი! ურწმუნო და აღვირ ახსნილ ქალებს გაუბრძან მამა-კაცები, ეშინიათ მათთან შეუღლება...

ვიმეორებ ჩვენ ძლიერ ცალ-მხრივად ვითვისებთ თანამედროვე კულტურას. ერთ უკიდურესობიდან მეორეში ვვარდებით და ვერ შევქმენით ისეთი საზოგადოებრივი ცხოვრება, რომელიც უნდა იყოს მრავალ ფეროვანი და მრავალ-შინაარსიანი. როდესაც რაიმეს ვსესხულობთ და ვიძენთ გარეშეთაგან, ჩვენი ნაცადი და კარგი ღირსება-თვისებები როდი უნდა უკუვაგდოთ! ყველაფერს თავისი დრო და ადგილი აქვს, ყველაფერი თავის დროზე კარგი და გამოსადეგია! მაგალითად თანამედროვე კულტურის შეთვისებამ ჩვენში ლამის არის სულ ერთიანად დაჩრდილოს და შეაყენოს სარწმუნოებრივ-ეკკლესიური განვითარება - წარმა-

ტება. ამაზე ჩვენში იშვიათად რომ ვინმე ზრუნავდეს და ჰფიქრობდეს. ამიტომ ეს დარგი ჩვენ ეროვნულ-ისტორიულ ცხოვრებისა ძლიერ დაკნინდა, დამახინჯდა და, თუ კიდევ ერთხანს ასე გასტანა, სულ მოღუნდება, უფრო გაიხრწნება, მოსპობით კი არ მოისპობა, იმიტომ რომ უკულტოდ ადამიანი, სანამ ადამიანად იქნება ის, ვერ იცხოვრებს. და სჯობია, რომ ეს სარწმუნოებრივი კულტი გვქონდეს სუფთა, ამადლებული, სულის და გულის დამატკობელი, ეროვნულ ძალთა მოსაზრდოებელი და არა სიბნელის და ბოროტების მომფენი.

სხვა ქვეყნებში პარტიებიც არიან, განათლება ძირ-გადგმული, ცოდნა-მეცნიერება შესანიშნავი, მეტი სიმდიდრე, მეტი სიამოვნება, ათასგვარი ხელოვნება, აურაცხელი გასართობები,—მაგრამ იმავ დროს სულიერი მხარეც ადამიანის არსებისა ჰპოულობს იქ შესაფერ საზრდოს. გული გაგინათლდება, როდესაც ვხედავ მშვენივრად მორთულ-მოწყობილ ტაძარ-ეკლესია-მონასტრებს, მათში გაჩაღებულ ლაზათიან ღვთივ მსახურებას, მშვენივრად დაყენებულ გალობას, — სასულიერო მწიგნობრობას, ღვთის მეტყველურ—ფილოსოფიურ ლიტერატურას, რომელსაც თავის მკითხველებიც ჰყვანან და თავისი ქურუმნიც.

ჩვენში კი ყოველივე ესე დაეცა, რაც გვქონდა ძველთაგან დატოვებული იმაზე გავიყინეთ, ბიჯი ველარ გადავდგით წინ, ხოლო ეს ძველებიც მუზეუმებში გვიწყვია, წაკითხვაც კი არ ვიცით მათი!—

ეს კი დიდი ნაკლია ჩვენი ცხოვრებისა და დროზე უნდა ეშველოს ამას. არ გვყვანან ამ დარგში ბეჯითი მომუშავენი, თავდადებულნი მუშაკნი. ჩვენი ტაძარ-მონასტრები თავზე გვენგრევა, ზოგიც სხვათა ხელში გადადის და გვეკარგება. ჩვენს სამრევლო ეკლესიებში სოფლად თუ ქალაქად წირვა-ლოცვა სრულდება მეტის-მეტად დაუდევრად, უსასოთ და უშნოდ. ვინღა იცის ჩვენში ტიბიკონი! გალობა ხომ სულ ხელიდან გამოგვეცალა! თვით აღარ არის ჩვენს ეკლესიებში ღღეს გალობა და თუ სადმე კიდევ გალობენ ქართულად,—ეს ისეთ წარყვნილ, არეულ-დარეულ კილოთი, რომ ყურთა სმენა აღარ არის ასეთ მაგალობელთაგან და ესენი სასოების ნაცვლად იწვევენ მორწმუნეთა შორის სამართლიან საყვედურს და გულის წყრომას.

დაეცნენ, ლამის არის სულ ჩამოინგრენ ჩვენი სახელოვანი ტაძარ-მონასტრები,—საუკეთესო ნიმუშნი ქართულ ხუროთ-მოძღვრებისა! სხვაზედ არას ვიტყვი, ვიტყვი მხოლოდ მცხეთის დიდებულ ათთორმეტ მოციქულთა სახელობის ტაძარზე! საცაა ჩამოინგრევა ის, ისევ წვეთი ჩამოდის სახურავში, ფანჯრები ვერ ჩაუსვამთ, რომ მტრედის და სხვა ფრინველთა ბუდედ არ გადაქცეულიყო ეს ჩვენი სიწმინდე, სადაც პირველად დაირწა ჩვენი სარწმუნოების აკვანი, სადაც არაგვის მტკვართან შესართავში გვეგულება ქართველ ერის იორდანე! მერე?!. ვინ იცხელებს მისთვის თავს?!. სწერეს ბევრი, ბევრი „რჩები“ და დაპირებანი მოვისმინეთ იქ, მაგრამ საქ-

4764

მედ არც ერთი არ ქცეულა და არც იქცევა! თუ თვით ქართველი ერი არ იტვირთებს თვის სიწმინდის მოვლა-პატრონობას, სხვას რა ესაქმება?!. ერთი ნანგრევი ეკლესიით მეტი იქნება საქართველოში, სხვა არაფერი! ამას წინეთ ქართული თეატრი იმ-სხვერპლა ცეცხლმა. ეს უსათუოდ დიდი ეროვნული ზარალი და უბედურებაა ჩვენთვის. მაგრამ საზოგადოება გამოეხმაურა ამ უბედურებას. თუმცა ნელა, მაგრამ თეატრის ასაშენებლად იღვწვიან, ფულს აგროვებენ და ღეთის მადლით მალე ავაშენებთ კიდევ უკეთეს თეატრს. საჭიროა თეატრი! დიაღია მისი აღმზრდელ-განმაფაქიზებელი მნიშვნელობა! მაგრამ ის მცხეთის დიდებულ ტაძრის მაგიერობას ვერ გვიზამს! გარნა მცხეთის ტაძრისათვის ვინმე იღებს ან ხმას, ან კრინტს, ან ერთ გროშს?! აი სწორედ ამაზე გვითითებენ გარეშენი, — „არ უნდათ ქართველებს სარწმუნოება-ეკლესიაო“! ნუ თუ ეს მართალია?! თუ ეს მართალია, — გვაცნობეთ, ბატონებო, და ჩვენც შეიძლება... თეატრში მოვიდეთ, ეკლესიების კარებს გამოვკეტავთ! ჩვენც ქართველ მანდილოსნებთან ახალ კლუბში ლოტოს ვითამაშებთ! საკვირველ არიან, უფალო, საქმენი შენნი! თითქოს ერთი მეორეს უშლიდეს! სხვაგან კი არ უშლიას! ჩვენში კვირა-უქმეზე საყდრები ცარიელია, კლუბები კი ყოველ დღე სავსეა!..

იქვე მცხეთის ტაძრის ახლოს ჩვენს ყურადღებას იწვევს მცხეთის სამთავრო დედათა სავანე, წმ. ნინოს „მაყვლოვან ბუჩქთან“ არსებული, სადაც

გვისვენია ქართველობას ჩვენი პირველი ქრისტიანე მეფე წმ. მირიანი და მეუღლე მისი ნანა. მადლობა ღმერთს, რომ ეს სავანე მაინც შეგვრჩა! ამას უნდა უმადლოდეთ ნეტარხსენებულ ილუმენია ნინოს (ამილახვარს), რომელმაც ფასდაუდებელი, მოციქულე-ბრივი, დედობრივი ღვაწლი დასდო ამ ჩვენს წმიდათა-წმიდის მოწესრიგებას და აღდგენა-გამშვენებას.

ერთი ასეთი ადამიანი ქიზიყ-კახეთის მხარეშიც გამოჩენილიყო, დღეს წმ. ნინოს **განსასვენებელი** სავანეც ჩვენს ხელში იქნებოდა და ქართველი ადამიანი სტუმრად როდღღა იგრძნობდა იქ თავს!..

ახალ კურს დამთავრებული ერის კაცი ვიყავი, როდესაც პირველად ღირსი გავხდი ილუმენია ნინოს ხელზე მთხვევისა. ეს იყო 1899 წ. ზაფხულში. არასოდეს არ დამავიწყდება მისი წმინდანისებური სახის გამომეტყველება, დედობრივი მოფერება და დარიგება, რომელიც მე მან გადმომცა.

დედა ილუმენია ნინოს ღვაწლი სწორედ საგულისხმოა ჩვენ ქართველ მანდილოსანთათვის. ბანოვანმა ადამიანმა, რომელსაც ეს ქვეყანა ია-ვარდით ფიანდაზად ეფინებოდა წინ,—დაჰგმო, უარყო სიამენი ამა სოფლისანი და მთელი თვისი სიცოცხლე ამ საშვილიშვილო საქმეს შესწირა და ანაცვალა. ეს ნამდვილი „მენელ-საცხებელე“ დედა იყო! ასეთი მენელ-საცხებელნი საქართველოს ეკლესიისათვის უნდა გახდნენ ჩვენი ქალები, ისინიც უნდა მსახუ-

რებდნენ ჩვენს გაპარტახებულ ეკკლესიებს „ნაყოფ-
 თაგან თვისთა“.

იზრუნონ არა მხოლოდ თავიანთ ჩაცმა-დახუ-
 რვა-კობტაობაზე, არამედ საქვეყნო საქმისათვისაც,
 ექმნენ ჩვენს ოჯახს ქრისტეს სარწმუნოების და
 ზნეობის ბურჯად, აღზარდონ ახალ-თაობა ნაცად
 სარწმუნოებაში და მამულიშვილობაში,—დარაჯად
 დაუდგენ ქმრებს, რომ მათ ჩვენი მიწა-წყალი სხვებს
 ხელში არ ჩაუგდონ და თუ ამის გარდა ახალ კულ-
 ტურულ სარბიელზედაც გვასახელებენ, ღმერთმა
 ხელი მოუმართოთ და ჩვენი ლოცვა-კურთხევა უძ-
 ლოდეთ წინ.

დეკანოზი ნიკიტა თალაქვაძე.

1915 წ. აპრილის 27, ანჩის-ხატი.

† ილუმენია ნინო

(სოფლად კნ. ანნა ამილახვრისა)

1816—1995

ნ ე კ რ ო ლ ო გ ი

ილუმენია ნინო (სოფლად კნიაჟნა ანნა ამილახვრისა) დაიბადა 26 იანვარს 1816 წელს, გორის მაზრაში, სოფელ საამილახვრო ქალაში. მშობლები მალე დაეხოცნენ და მისი აღზრდა იკისრა მამის დამან, მონაზონმა ნინო ამილახვრისამ, წინამძღვარმა მცხეთის სამთავრო წმინდის ნინოს დედათა მონასტრისამ. აი ამან წამოიყვანა ობოლი კნიაჟნა ანნა და აღზარდა მონასტრულის წესით საღმთო წერილის სწავლაში. მამიდა ამისი, წინამძღვარი ნინო ამილახვრისა, გარდაიცვალა 11 თებერვალს 1839 წ., მაგრამ კნიაჟნა ანნა არ განეშორა მცხეთის დედათა მონასტერს. აქ თავის ხარჯით სცხოვრებდა, ასწავლიდა მონაზნებს სამღვთო წერილს და ხელ-საქმეს; მონაზონებმაც ძალიან შეიყვარეს, რადგან იგი იყო მათი დამრიგებელი და ხელმძღვანელი ჭირში და ლხინში, მაგალითი კეთილმსახურებისა, სიმშვიდისა და გამწვრთნელ-გან-

მანათლებელი მათი გონებისა. შემდგომ დიდის ხნის ცხოვრებისა მცხეთის მონასტერში მიტროპოლიტის ისიდორეს განკარგულებით არხიმანდრიტის ტარასისაგან, 19 ივნისს 1855 წ., აღკვეცილ იქმნა მონაზონად და სახელად ეწოდა ნინო (მამიდის სახელი).

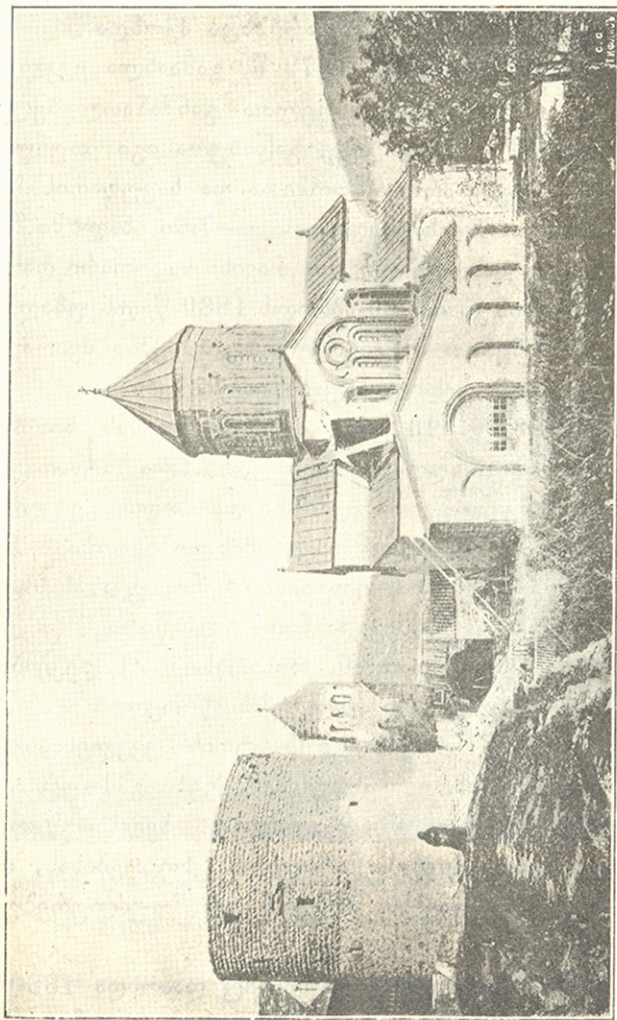
5-ს ოქტომბერს 1863 წ. მიენდო გამგებლობა მონასტრისა.

იმ დროს მონასტერი და ეკლესია ძალიან ღარიბად იყო და საჭიროც იყო მათი შეკეთება. ილუმენია ნინომ, იტვირთა რა გამგებელობა მონასტრისა, მაშინვე იწყო ზრუნვა ეკლესიისა და მონასტრის შენობის განწესიერებისათვის, ამიტომ იმავე წელს ექსარხოსს გამოსთხოვა ნება, რომ მოეთხოვნა შემწეობა კეთილ-მომქმედ ქრისტიანეთაგან.

ილუმენიამ მოვლო მთელი თბილისი, კავკავი, მოზდოკი, პიატიგორსკი და მისი მახლობელი ადგილები. აგრეთვე ახალციხე და აბასთუმანი, შეკრიბა საკმაო ფული, გაამშვენებრა მონასტერი და ეკლესიას მოუპოვა საეკლესიო და სამღვდელო ნივთები. ამისთანა ღვაწლისათვის 2 ოქტომბერს 1865 წ. ექსარხოსის ევსევისაგან აღყვანილ იქმნა ილუმენიის ხარისხზედ სამთავროს წმინდის ნინოს მონასტრის ეკლესიაში.

1865 წლიდამ უფრო თვალ-საჩინოა მისი მოქმედება და ღვაწლი:

1866 წელს 29 მარტს მონასტერში გაიმართა დედათა სასწავლებელი: ილუმენია ნინო იყო სკო-

ფერისციხის სასტუმრო, ტაბი — (განახლებული ილუმენია ნინოს დროს.)

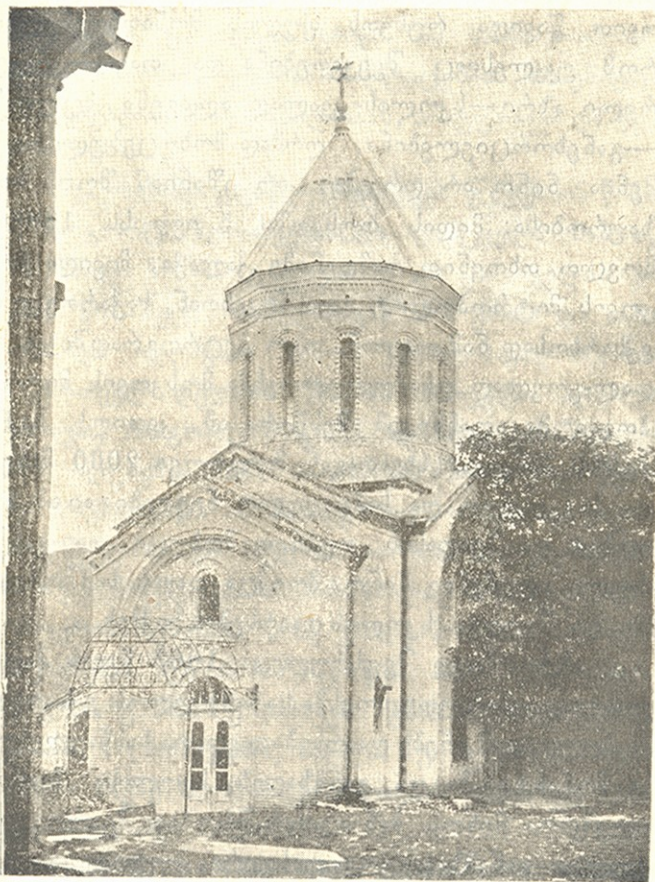
ლის მმართველი და პირველი წევრი რჩევისა. მის ზრუნვას, შრომას საზღვარი არა ჰქონდა.

12 ენკენისთვის 1879 წ. განაახლა ეკლესია წმინდა ნინოსი, ქართველთა განმანათლებელისა და აღუშენა კარის ბჭე, გადახურა იგი თუნუქით თავისის საკუთარის შრომითა და საკუთარის წარსაგებლითა. ოთხმოცდა ათი თუმანი ხალხში შეპკრიბა და სამოცი თუმანი თავისი საკუთარი დახარჯა ამ საქმის გამო. 20 აპრილს 1880 წელს **უმადლესის ბრძანებით** დაჯილდოვებულ იქმნა ძვირფასის თვლებით მოქედილის კაბინეტის ჯვრითა.

1883 წ. 23 იანვარს უწმინდესის სინოდის კანტორის მონდობილობით განაახლა დედათა მონასტრის ეკლესიის გუმბათი და მთლად ეკლესია გადახურა თუნუქითა და ეს მინდობილობა სამაგალითოდ შეასრულა. ილუმენია ნინო უკანასკნელის ომიანობის დროს უგზავნიდა შესაწირავს ფულით დაქრილ მხედართათვის, რისთვისაც 21 დეკემბერს 1883 წ. დაჯილდოვებულ იქმნა წითელის ჯვრითა.

1884 წ. დედათა მონასტრის ეკლესიას აღმოსავლეთის მხრივ კედლების ქვები გამოუცვალა. ერთის სიტყვით, ისე უვლიდა და ხელს უწყობდა ძველს ნაშთს ჩვენის წარსულის ცხოვრებისას, როგორც ქალი თავის მოხუცს და მოუძღურებულს დედასა.

სასწავლებელს, რომელიც დაარსდა 1880 წ. ქალაქ თბილისში, ეხლა ეწოდება საეპარქიო სასწავლებელი. გადატანის შემდეგ ილუმენია ნინო

ეკლესია წაწინოსი, აშენებული ილუმენია წინოს მიერ.
 (ამ ეკლესიაში დაკრძალულია ილუმენია წინო)

იმის ზრუნვაში იყო, რომ კიდევ როგორმე და-
 ეარსებინა დედათა მონასტერთან დედათავე სკო-
 ლა. 1888 წელს ექსარხოსის პალოადის ნება დარ-

თვით წავიდა რუსეთს ფულის მოსათხოვნელად, რომ ეკლესიაც შეეკეთებინა და თავისი საყვარელი აზრი—სკოლის კვალად აღდგენა მცხეთაში—განეხორციელებინა. ღრმად მოხუცებული ილუმენია ნინო არ დრკება, არ ეშინიან შორს მოგზაურობისა: მიდის რუსეთში 5 ივლისს 1888 წ. მოვლო თხოვნით რამდენიმე ქალაქი, მივიდა მოსკოვის მიტროპოლიტ იოანნიკესთან, საქართველოს ექსარხოსად ნამყოფთან. იყო პეტროგრაღშიაც. მაღალ-ყოვლად უსამღვდელოესმა მოსკოვის მიტროპოლიტმა იოანნიკემ შესწირა ამ კეთილს საქმეს 5,000 მანეთი, სხვათაგან მოაგროვა 2000 მანეთი და საეკლესიო და სამღვდელო ნივთები. აი ამ ნივთებით და შვიდასის თუმნით მოხუცი თავ-განწირული ილუმენია ნინო მოიქცა თავის სამშობლოში და შეუდგა სკოლის დაარსების საქმეს...

აზრი მალე შეუსრულდა: 1889 წელს მაღალყოვლად-უსამღვდელოესმა საქართველოს ექსარხოსმა პალლადიმ ინება დაარსება დედათა სასწავლებლისა მონასტერში და განმზადება სკოლისა მიანდო ილუმენია ნინოს; მან თავისის შრომით შეგროვილის ფულით განამზადა ყოველისფერი, სუფთად და ლამაზად შეამზადა ოთახები, საწოლები ქალთათვის და 1-ს ოქტომბერს 1889 წელს თვით ექსარხოსმა პალლადიმ აკურთხა სასწავლებელი. ამ კურთხევის დროს გადასცა ილუმენიას დიდი მადლობა და კურთხევა ასე მშვენივრად მომზადებისათვის სასწავლებლისა. ვისაც მაშინ უნახავს სასწავლებელი და

მზრუნველი და დედაბურჯი ამ სასწავლებლისა ილუმენია ნინო, ყველანი აღტაცებით იხსენიებენ სასწავლებლის მოწყობილობას, სისუფთავეს და წეს-წყობილებას.

თვალსაჩინო ღვაწლი მიუძღვის ეკლესიის წინაშე, როგორც შემნახველს და დამცველს სამთავროს წმიდა ნინოს ეკლესიისა და ქართველის ქალების წინაშეც, რომელთაგან არა ერთი და ორი აღიზარდა ილუმენია ნინოს კეთილ-მაგალითებითა და ქართველ დედათა შორის პირველი ადგილი უჭირავთ, როგორც რიგიანს აღმზღდელებს შვილებისას. ილუმენია ნინო თავისთვის მშვიდად და წყნარად მოქმედებდა იმ ასპარეზზედ, რომელიც სიყრმითვე გულით და სულით აირჩია. ილუმენია ნინო თვის მოქმედებაში პირნათლად მისდევდა იესო მაცხოვრის მცნებას: „ისე გაიღე მოწყალება, რომ მარცხენებან შენებან არ იცოდეს, რას შვრება მარჯვენა“, ე. ი. ნუ იამაყებ შენის კეთილის საქმეებითა, ნუ მოჰკვებამ, მალლა ნუ იყვირებ, თვით კეთილი საქმე ილაპარაკებს თავისს დროზედ იმაზედ, ვინც იგი ჩაიდინა...

1890 წ. 2 ოქტომბერს ქართველმა საზოგადოებამ დიდის ამბით აღნიშნა განსვენებულის 25 წლის იუბილე.

ქვეით მოგვყავს უცვლელად ანგარიში ამ დღესასწაულისა დაბეჭდილი დიდი ილიას გაზეთ „ივერიის“ 1890 წლის 3 ოქტომბრის ნომერში.

25 წლის იუბილე

(მცხეთის დედათა მონასტრის ილუმენია ნინოსი)

„2 ოქტომბერს, როგორც დანიშნული იყო, მცხეთის დედათა მონასტერში გაიმართა დიდი დღესასწაული ილუმენია ნინოს 25 წლის მოღვაწეობისა. დიდძალი ხალხი დაესწრო ამ დღესასწაულს. თვით ტაროსმა, დილით ცივმა და ქარიანმა, წირვის დროს გამოიბრწყინა და არ შეუშალა ხელი საერთო და საყოველთაო მზიარულებას. ტკბილი ქართული, ქართულის გალობით შემკული, წირვა დაიწყო ათ საათზე. მწირველი ბრძანდებოდა ყოველად სამღვდელო ეპისკოპოსი ბესარიონი, არქიმანდრიტის კესარიოსისა და მღვდელ მონაზონის ლეონიდის*) თანამწირველობით. დიდი ყურადღება მიიქცია ამ წირვაზედ მწყობრად და სასიამოვნოდ მგალობელმა წინამძღვარიანთ სკოლის მოწაფეთა ხორამ. თვით ჯიუტი კრიტიკოსი იმ ნაკლის მეტსვერას შენიშნავდა, რომ იგი ერთობ პატარა იყო, სულ ხუთი-ექვსის კაცისაგან შემდგარი. წირვის

*) აწ გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოზი.

შემდეგ მ. ლეონიძეა წარმოსთქვა მგრძნობიერი, ად-
 გილისა და დროის შესაფერი შემდეგი სიტყვა:

სიტყვა არქიმ. ლეონიძისა,

(აწ გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსისა)

ნამეტნავისგან გულისა ზირი იტყვის

(მათ 12. 34)

წრფელითა და მოსიყვარულე გულით მოგი-
 ლოცავთ, მაღალ ღირსო დედაო ილუმენია, მეტად
 სამძიმო და საპასუხო თანამდებობაში ოცდა ხუთი
 წლის სახელოვნად მოღვაწეობას. გულმოდგინეთ
 ვევედრებით დედასა ღვთისასა თქვენს ამავე მაღალ
 ხარისხში კიდევ მეტი წარჩინებითა და წარმატებით
 ორმოცდა ათი წლის სამსახურის მოლოცვის ბედ-
 ნიერებასაც შეგვასწროს.

ღრმად დარწმუნებული ვართ მეც და ეს თქვე-
 ნი პატივის მცემლების შემოკრებილი სიმრავლევც,
 რომ სრულებით თავისუფალი ხართ თავ-მოყვარეო-
 ბისაგან და დიდად გიმძიმთ თქვენი თავის ქება-დი-
 დების მოსმენა. გვწამს, რომ ამ წამს თქვენ განიც-
 დით ზნეობრივ წუხილს, ვინაიდგან იძულებული
 ხდებით მოისმინოთ სამართლიანად დამსახურებული
 ქებითი აღნიშვნა ძვირფასი სამშობლოს წინაშე
 თქვენ მიერ გაწეული შრომა-ღვაწლისა. დედობ-
 რივი სიყვარულით და სულგრძელებით შეგვინდეთ
 და გვაპატიეთ, ძვირფასო დედაო ილუმენია, რომ

ვარღვევთ თქვენი გულის მყუდროებას იმ სულის ცხოვრების მძლავრი მოთხოვნების გამო, რომელსაც მკაფიოდ გამოსთქმენ მოძღვრების დასაწყისში მოყვანილი სიტყვები: ნამეტნავისგან გული-სა პირი იტყვის (მათ. 12, 34).

თუ დღევანდლამდე როგორც იყო ვახერხებდით თქვენი ნათელი და პატიოსნებით აღესილი პიროვნებისადმი მხურვალე სიყვარულისა და წრფელი პატივისცემის გრძნობების გულიდან გარეთ გამოუტანლობას და საქვეყნოთ გამოუთქმელობას, დღეს უამისობა ყ'დ შეუძლებელი ხდება, რადგანაც პირამდე აგვევსო საწყაული გულისა და ზღვა გრძნობა აზვირთებულ ტალღებს ველარ იმაგრებენ გულის კალაპოტები.

ბევრს სხვებსაც შესრულებიათ ოცდა ხუთი წელი მაღალ ხარისხოვანი სამსახურისა, მაგრამ დიდი იშვიათობაა, რომ ასეთი მოვლენა კერძო პირის ცხოვრებიდან საკუთარ დღესასწაულად დაესახოს მთელ საზოგადოებას, ასეთ კერძო გარემოებას აღეფრთოვანებინოს, ბედნიერებით აღევსოს, უღრმესი სიყვარულით აენტოს და მოეცვას ისეთი სიმრავლე ერისა, როგორსაც ვხედავთ თქვენს გარეშემო. ყველა ეს პირდაპირი შედეგია იმ ქრისტიანული სიყვარულისა და თანაგრძნობისა, რომლითაც ათობთ და ხიბლავთ ყველას გულს, ვისაც კი შემთხვევა ეძლევა თქვენთან რაიმე საქმის გამო შეხვედრა-გაცნობისა.

ამ მხრივ უზომოდ დავალებული და გაბედნიერებული ვარ თქვენგან პირადად მე, თქვენი უმორჩილესი მოსამსახურე. ქ. თბილისში მოსწავლეობის დროს არა ერთ გზის შემომივლია თქვენს მყუდრო სავანეში, როგორც წმინდა ტაძრების და ადგილების თაყვანისაცემლად, ისე თქვენი სასწავლებლის ყოფილი მოწაფის, ჩემი დის, სანახავად და აი ასეთი შემთხვევების დროს ბევრჯელ მიმიღია თქვენგან ნამდვილი დედობრივი დარიგება, ბრძნული ხელმძღვანელობა და ნუგეში. თქვენი გონიერი და გულმტკივნეულობით გამსჭვალული სიტყვები მამხნევებდნენ სიკეთეზე, მახალისებდნენ სწავლაზე და შორს მქნიდნენ განსაცდელთაგან, რომლებითაც, სამწუხაროთ, გარემოცულია ხშირად მოსწავლის ცხოვრება. დედობრივი თანაგრძნობით გამთბარი თქვენი დარიგება უსაზღვრო გავლენას ქონულობდა ჩემზე და წმინდა მცნებად მექდებოდანორჩი გულის ფიცარზე რასაკვირველია, მე ვერასფრით და ვერას დროს ვერ გადაგიხდით ასეთ ამაგს; გაძლევთ მხოლოდ სიტყვას, რომ სანამ სული მედგმება პირში, დაუფიწყარი იქნებით ჩემს გლახა ლოცვებში.

უმახლობელესი მოწმები თქვენი დედობრივი მხურვალე ზრუნვისა და საქმიანობისა იყვნენ და არიან ის პირები, რომლებსაც ბედმა არგუნათ თქვენგან დაარსებული სამონასტრო სასწავლებელში აღზრდა.

დიდება და პატივი თქვენ, მალალ ღირსო დედაო, რომ ყოველთვის მალლა გკავებიათ და მალ-

ლა გიკავიათ დღესაც ალამი ამ სასწავლებლისა! ამდენი ხანია არსებობს თქვენი სასწავლებელი, და მტერსაც ვერ მიუთითებია მისი პატიოსნებისა და სახელის ოდნავად დამაჩრდილებელ მაგალითზე.

სამსახური მავალებს ჩვენი ქვეყნის თითქმის ყველა კუთხეებში ყოფნას და, ჩემდა სასიამოვნოთ, ბევრგან შემთხვევა მეძლევა გავეცნო ხოლმე თქვენს სასწავლებელში აღზრდილ პირებსა და მათს მოქმედებას საზოგადოებაში. გულის მოთხოვნილებად ვსთვლი საჯაროთ გაგიცხადოთ, რომ თქვენ მიერ დათესილ კეთილ თესლს მეტად კეთილი ნაყოფი გამოუღია. თქვენი სავანის ფთების ქვეშ შეფარებულ სასწავლებელში გამოზრდილი პირები სასახელო და სასიქადულო წევრებად არიან ცნობილნი ყველგან მათი დარბაისლური ყოფა-ქცევისა, ოჯახისადმი თავდადებულობისა, საზოგადოებაში სწავლა-განათლების შეტანის ტრფიალისა და ქრისტიანობის განმტკიცებისადმი მიზიდულობის გამოისობით.

ეს პირები გაუქრობელ კანდელებად ბრწყინავენ ღვთის წინაშე თქვენი სულის საოხად, იგინი შეადგენენ თქვენი სახელის დიდებას, მათი აღზრდითაა თქვენგან დავალებული საქართველო და ამ მოზღვავებული საზოგადოების დღევანდელი საერთო აღფრთოვანებაც გამოწვეულაა უმთავრესად მით, რომ ასეთი სასახელო წევრებით ასაჩუქრებთ მშობლიო ერს.

უწყებული ბძანდები, სასიქადულო დედა, რომ ჩვენი ერის ცხოვრების უმთავრეს ძალას და სიმაგრეს შეადგენდა და შეადგენს უტკბილესი იესო ქრისტეს მოძღვრების აღსარება, რომ ქრისტიანობამ მოგვცა და შეგვინახა დღევანდლამდე საკუთარი ეროვნული შემეცნება, ენა და კულტურა, გარნა ქართველთა შორის ქრისტეს მოძღვრების განმტკიცების საქმეში დიდი და თვალსაჩინო ალაგი ეჭირათ წმ. ნინოს, შუშანიკს, თამარ-მეფეს, ქეთევანს და მათ მსგავს უთვალავ დედებს. ჩვენი ერის ისტორიაში მორწმუნე დედებისაგან გავლებული კვალი ერთობ ღრმა და ფართეა. ქართველი ერის ნამდვილი მოკეთე და გულშემატკივარი ამ კვალის დავიწყებას კი არ უნდა ფიქრობდეს, პირიქით მუდმივ საზრუნავ საქმედ დასახული უნდა ჰქონდეს ისეთი პირობების შექმნა თვის გარშემო, რომ ჩვენს საზოგადოებაში არა მცირდებოდეს ძველი დედების მსგავსი ქრისტიანული მიმართულებით გამსჭვალულ-გასხივოსნებული დედათა გუნდი.

ცხადია, ასეთი ნათელი აზრით გიხელმძღვანია, ნათლით შემოსილო დედა, რომ ქალთა სასწავლებლისათვის აგირჩევია ეს, ქართველი კაცის გულის და გონებისათვის ისედაც ყველაფრით საგულისხმო ალაგი. აქ, სადაც ყოველი ბუჩქი, ყოველი ლოდი, ყოველი გოჯი მიწისა ნაკურთხია წმ. ნინოს ლოცვითა და მოციქულებრივი მოღვაწეობით, სადაც ქართველმა ერმა მტკვრის ტალღებს გაატანა

თავისი ძველი წარმართული ცხოვრება და იწყო ახალი ქრისტიანობრივი მოქალაქობა, სადაც პირველად აიმართა წა ტრაპეზი და პირველად შეიწირა უსისხლო მსხვერპლი, ყველაფერი ხელს უწყობს მზარდი ქალების გონების განათლება-განსპეტაკებას, ყველაფერი აკავშირებს და აახლოებს მათ გულითა და გონებით წმ. ნინოს ნათელ პიროვნებასთან, ყველაფერი ხმამაღლა და ბრძანებლობით აკისრებს მათ სამშოლოსადმი სიყვარულსა და ერთგულებასა, ყოველი გარემოება უთითებს მათ იცოცხლონ მშობლიო ერის სანუგეშოთ და სასახელოთ.

მართალია, მთავრობამ ინება და თქვენი სასწავლებელი გადაიტანა ქ. თფილისში საეპარქიო დედათა სასწავლებლის სახელწოდებით, მაგრამ თქვენ ამ გარემოებას ისე შეხედეთ, როგორც მოწიფული ქალიშვილის გათხოვებას, როგორც ფთებით შემოსილი ბარტყის გაფრენას და პირველი სასწავლებლის ფუძე არ მოგიშლიათ, ქართველი საზოგადოების სურვილის თანახმად კვლავ აღადგინეთ სასწავლებელი და ეს მადლით აღვსილი მიდამო ისევ გამოაცოცხლეთ პატარა მოსწავლე ქალების საამო ხმაურობით.

გვესმის, დედაო ილუმენია, ესეთი თქვენი საქციელის დიადი ღირებულობა და, ნიშნად უგულისთადესი მადლობისა, ყველანი ქედს ვიხრით მოწიწებით თქვენს წინაშე.

სიტყვისა ღვთისა მსახურთა თანამოსაგრეო, ქართველთა განმანათლებლო წმიდაო ნინო, გა-

მოუთხოვე მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესაგან თანამოსახელესა შენსა, სანატრელსა დედას ჩვენსა ილუმენია ნინოს მრავალჟამიერობითი სიცოცხლე და ბედნიერობა, მხნეობა და სიმთელე შენგან საქართველოში დანერგული ქრისტიანობის სხივების უფართოესად მოსაფენად შენ მიერ ნაღვაწერში! ამინ.“

აგერ გათავდა წირვა და სამღვდლონი შემოსილნი დედა ნინოთითურთ, გაემგზავრენ ილუმენიას სახლისკენ. ამ წამიდან იწყება დიდი საერო დღესასწაული. ყველა, განურჩევლად წოდებისა, ხარისხისა, ჩამომავლობისა, წლოვანებისა, ცდილობს მიიღოს მხურვალე მონაწილეობა და შეძლებისა თვისისამებრ დაამშვენოს და მეტი ლაზათი დასდოს დღესასწაულსა. აქ მოისმის მწყობრი გალობა ორის დასისა, იქ დამწკრივებულან დედათა მონასტრის ქალთა სკოლის მოწაფენი ყვავილებითა და თაიგულებით ხელში, რომელიც უნდა გზა-გზა დაუფინონ თავიანთ დედას, თავიანთ საყვარელს მზრუნველს ილუმენიას; სულ ბოლოს ილუმენიას სახლის კართან, ორ პირად სდგანან თავად-აზნაურნი, წინამძღოლნი და სხვა და სხვა წარმომადგენლნი ჩვენის ქვეყნისანი, რათა სცენ პატივი ღირს ნინოს თავიანთ წარმომგზავნელთაგან. დიდძალი ხალხია აქვე თავმოყრილი. აგერ თვით მედღესასწაულე ამ დღესასწაულისა მოუახლოვდა თავის სახლის კარს. აქ შესდგა პროცესია, წარმოსდგა სიღნაღის მაზრის უფროსი,

ბ-ნი ნიკოლოზ იაკინთეს-ძე ალექსი-მესხიშვილი და მიჰმართა ილუმენიას შემდეგი სიტყვით.

ს ი ტ უ ვ ა

ნიკოლოზ იაკინთესძე ალექსი-მესხიშვილისა

„დეიდა ჩემო, ბატონო ილუმენია ნინოვ! ბედ-ნიერად ვრაცხ ჩემს თავს, რომ შევესწარ დღევანდელ დღესა და მომეცა შემთხვევა ამ მცირედის საჩუქრით (ძვირფასი ჩაის სამკაული შემოძღვნილი ილუმენიას ახლო მონათესავეთაგან) ცოტად მაინც გადაგიხადოთ მადლობა იმ შრომისა და ზრუნვისათვის, რომელიც თქვენ მიიღეთ თითქმის ყოველს ჩვენთაგანზედ. თქვენი ამაგი ჩვენზედ დიდია და ვერაფრით ვერ გადაგიხდით. თუ ვისმეს ჩვენთაგანს კარგი რამ სჭირს, თქვენის წყალობით: სიყრმიძვედღედაღამ ჩაგვჩიჩინებდით, ერიდებოდეთ სიმრუდეს, ფლიდობასა და გიყვარდეთ ქეშმარიტება, სიმართლე, პატიოსნება, ჩვენი ერი და მამულიო. იმედი გვაქვს, რომ ამ ბავშვებსაც (წარუდგინა თვისი შვილები) არ მოაკლებთ თქვენს დარიგებასა და დააყენებთ იმ გზასა და კვალზედ, რა გზაზედაც უნდა იდგეს ნამდვილი შვილი ჩვენი სამშობლოსი. ეს ბავშვები, თუ ღმერთი დღეს მისცემთ, გარდასცემენ თავის შვილსა და შვილი-შვილებს დღევანდელის დღის ამბავს, უამბობენ, ვინა ბრძანდებოდით ჩვენთვისა და ერისთვის და ეტყვიან: „ბებია ნინოს შემ-

დევ ბევრი წინა დაბადებულა, მაგრამ მისთანა წინობას ვერვინ იზამსო“.

შემდეგ თავ. ამილახვართ საგვარეულომ მია-რთვა ძვირფასი ვერცხლის, ოქროს წყალში დაფერილი ხატი წმიდის წინოსი. მ დავით ლუარსაბის-ძემ ამილახვარმა შემდეგი გრძნობით სავსე სიტყვით მიმართა:

ს ი ტ ყ ვ ა

მ-დ დ. ლ. ამილახვრისა

„თქვენო მაღალ-ღირსებავ, დედაო იღუმენია წინო! მე არ ძალმიძს ჩამოვთვალო ყოველნი კეთილნი საქმენი თქვენნი. ვინ არ უწყის, ვინ არ ხედავს დაულალავსა და თავგანწირულსა მოღვაწეობასა თქვენსა; უტყუარი ღვაწლი თქვენი არის უკვე ცნობილი და ჯეროვანად დაჯილდოვებული მთავრობისა და ერისაგან.“

მე მსურს ამ ორიოდე სიტყვით გამოვხატო სრულიად სხვა გრძნობა, რომლითაც დღეს აღვსილნი არიან თქვენნი თანამოგვარენი მ-დნი ამილახვარნი. ღვაწლი თქვენი განათლებისა და ეკკლესიისადმი მოტანილი არს და, რასაკვირველია, ერთნაირად მოჰფენს სხივსა თვისსა სრულიად საქართველოსა და აღავსებს სიხარულითა ყოველის ნამდვილის ქართველის გულსა. ნება გვიბოძეთ, ჩვენ მ-დთ ამილახვართ, უმეტესად გვექებოდეს თავი, ნება გვიბო-

ძეთ სახელითა თქვენითა, ვითა ბრწყინვალე მარგალიტით, შევაქოთ და დავამშვენოთ გვირგვინი უძველესის საგვარეულოსა ჩვენისა. დიდია და სასახლო ჩვენთვის მოღვაწეობა თქვენი! წარსული და აწმყო თითქმის ყოველი ერისა ჰმოწმობს, რომ მცირედია ერთობ შესაწირავი დედათა სქესისა, საერო და საქვეყნო საღაროში შეტანილი. ამ გვარმა შეხედულობამ, ზოგიერთ ფილოსოფოსთა და მწერალთაგან გაზვიადებულმა, მიაღწია იქამდის, რომ მრავალნი საჯაროდ ჰქადაგობდნენ და ჰქადაგობენ დღესაც, ვითომ დედათა სქესს არ ძალუძდეს სამსახური საზოგადო სარბიელზედ, არ შესტკიოდეს ქვეყნისთვის გული. ასეთი აზრი, ყველა დამეთანხმება, ჩემგან არ არის შეთხზული; იგი უმეტეს ჩვენი ქვეყნისა გაისმის სხვაგან, გარნა ყველა აქ შეკრებილთ სიამოვნებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენი ქვეყანა წარმოადგენს არა ერთსა და ორს მაგალითს დედათა სქესის დიდ სულოვნებისას.

ჩვენი ქვეყანა, ვისაცა გსურთ, ცხადად დაუმტკიცებს, რომ დიდია მოწოდება დედისა და მრავალ ფერი ღვაწლი მისი. წარჩინებულნი და დაუვიწყარნი სახელნი წმიდისა, მოციქულისა სწორისა ნინოსი და მრავალ წამებულის ქეთევანისა ყველას თვალწინ გვიდგა. ეს სარწმუნოების გმირნი. თუ ჩამოვთვლით გმირთა დედათა სქესისას სამოქალაქო ასპარეზზედ, მაშინ თვით ურწმუნო თომაც უნდა დარწმუნდეს, რომ დედათა სქესს, მაღალი მოწოდება აქვს. ხოლო აწინდელი ჩვენი ყოველ მხრივ

დაჩაგრული დრო არ არის მდიდარი საქვეყნო და საერო მოღვაწეობით.

გაზვიადებული არ იქნება მოგახსენოთ, რომ ერთად ერთი ადამიანი ბრძანდებით, მეტადრე დედათა სქესში, რომელმაც დასთმეთ ყოველივე სიამენი ქვეყნისანი და შეუდევით ეკლიანსა გზასა ქვეყნისა და სარწმუნოებისა მსახურებისას. ვითარცა განმარტოვებული ტაძარი, უდაბნოსა მდგარი, მოსჩანს სახელი თქვენი, განდიდებული და გაბრწყინებული სათნოებითა, კეთილის საქვეყნო თავგანწირულის შრომით. გზა გაკვერილი თქვენ მიერ სამაგალითოდ და სანატრელად დარჩება ჩვენთა დედათა შორის.

დაუვიწყარი იქნება ღვაწლი თქვენი და აი ეს არის კიდევ ის საბუთი, რომელიც გვაძლევს ჩვენ, მ-დთ ამილახვართ, სიამაყეს, გვიმატებს სახელს, თქვენით თითქოს ჩვენც ავმალდით, თქვენით ჩვენ შეგვიძლიან ვსთქვათ, რომ:

„გზა ცხოვრებისა ისე არ განვლეთ,
 არ აღგვებეჭდოს ნავალი თქვენი“.

მაშ იცოცხლეთ კიდევ მრავალ ჟამიერ სადიდებლად ქვეყნისა და დასამშვენებლად სრულის საქართველოისა საზოგადოდ და ჩვენის საგვარეულოსი კერძოდ.

შემდეგ წარსდგა გორის მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლი და წარმოსთქვა შემდეგი სიტყვა:

ს ი ტ ე შ ა

გორის მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლისა.

„ყოვლად პატიოსანო დედაო ნინო! ბედნიერად ვრაცხ ჩემ თავს, რომ დღეს მე ვასრულებ გორის მაზრის თავად-აზნაურთა იმისთანა მონდობილებას, რომელსაც მე თანაუგრძნობ. სულითა და გულით მოგილოცამ თქვენს 25 წლის მოღვაწეობის დღესასწაულს და ვსთხოვ ყოვლად შემძლებელს, რათა განაგრძოს მან სიცოცხლე თქვენი, ძვირფასი ყოველ ჭეშმარიტ ქართველისათვის, ხოლო ჩემთვის ეს ამბავი სასიქადულოც არის, ვინაიდან თქვენ ეკუთვნით ჩვენს მაზრაში მცხოვრებ დიდებულ გვარეულობას, რომელსაც ქვეყნისთვის მიუცია არა ერთი სახელოვანი გვამი მეფისა და სარწმუნოებისათვის თავდადებული. სახელი გამოჩენილ წინაპართა დღესაც არ გამქრალა. ჰყვანან ამ გვარეულობას დიდი ღირსეულები წევრნი, რომელთა შორის ერთი თვალსაჩინო ადგილთაგანი გიქერიათ თქვენცა. ყველას კარგა მოეხსენება, რა ძვირფასია ადამიანისთვის ის პატარა კუთხე ქვეყნისა, სადაც ის დაბადებულია, სადაც პირველად დაუნახავს მას ცა და ქვეყანა. ამისთანა ადგილი არა მარტო კერძო პირთა აქვთ, არამედ მთელს ერსაც. ქართველი ერისთვის ამ გვარ კუთხეს შეადგენს ის მიდამო, სადაც ეხლა ჩვენ ვიმყოფებით. აქ, ამ წმინდა ადგილებზე დაუწყვია ქართველობას თავის პირვე-

ლი ყოფა-ცხოვრება, აქ გაუტარებია მას თავისი ბავ-
 შვობა და აქედანვე მოჰყენია მთელს ჩვენს სამშობ-
 ლოს ზეციური ნათელი ქრისტეს მცნებისა. დაც-
 ვა ამისთანა ადგილებისა, გამშვენიერება და შენახვა
 მათი მომავალ თაობისათვის არის უდიდესი მოვა-
 ლეობა მთელის ერისა. ბედნიერია ის ადამიანი, რო-
 მელსაც უმაღლესი განგება ირჩევს ამ წმინდა მო-
 ვალეობის აღმასრულებლად და უფრო ბედნიერია
 მაშინ, უკეთუ ეს მოვალეობა შეუსრულებია მას
 ისეთის მხნეობითა და მოფიქრებით, როგორითაც
 გიმსახურიათ მისთვის თქვენ, ყოვლად პატიოსანო
 დედაო ნინო! კარგად ვიცი, რა ნაირ სამწუხარო
 მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი ეს წმინდა ადგი-
 ლები, როდესაც თქვენ პირველად ჩაგბარდათ ათას-
 ნაირ მოვალეობით სავსე თანამდებობა აქაურ მო-
 ნასტრის წინამძღვრობისა. კარგად გვახსოვს, რო-
 გორის საოცარის მხნეობით შეუდევქით თქვენ
 აღდგენას, განახლებას ძვირფას წმინდა შენობათა.
 თქვენ დაითმინეთ მრავალნაირი გაქირვება და შე-
 წუხება. რამდენჯერმე შემოიარეთ ისეთი შორეუ-
 ლი ქვეყნები, სადაც წასვლა გამოცდილ მამაკაც-
 თაც უჭირდებათ. ამ სახით შეგროვილის ფულით
 თქვენ მიაღწიეთ არა მხოლოდ დასახლებულს სა-
 განს, არამედ სხვა დიდსა და სასარგებლო საქმესაც
 გაუწოდეთ თქვენი კურთხეული მარჯვენა. თქვენ
 პირველმა გაჰმართეთ დედათა სკოლა, საიდანაც არა
 ერთი კეთილად აღზრდილი ქალი და ოჯახისთვის
 თავდადებული დედა შემატებია ქართველობას; გო-

ნიერულის მოქმედებით თქვენ მოუგეთ გული მთავრობასა, დაჩაგრულს ერს გაუღვიძეთ ქრისტიანული სასოება და იმედი უკეთესის მომავლისა. ამ გვარი მოღვაწეობა არა მარტო თავის ამწყობი არის შესანიშნავი, არამედ უფრო მეტად თავის შედეგით, რადგან იგია თესლი, რომელიც მომავალში სანატრელ ნაყოფად აღმოცენდება.

შემდეგ ამისა სიტყვა წარმოსთქვა დუშეთის მაზრის წინამძღოლმა **ბ-დმა ლ. მუხრან-ბატონმა**:

ს ი ტ ყ ვ ა

თქმული **ბ-დ ლ. მუხრან-ბატონისა**

თქვენო მაღალ-ღირსებავ დედაო ნინო! იშვიათი ბედნიერება მომეცა დღეს მე გამოუცხადო ჩემი და ჩემის მაზრის თავად-აზნაურთა მაგიერ უგულითადესი თანაგრძნობა თქვენს მოციქულის სწორებრივს 25 წლის მოღვაწეობას. დედაო ნინო, ბევრი შრომა და ღვაწლი დასდეთ ჩვენს ქვეყანას და მარადის დაუვიწყარი იქნებით ჩვენ შორის. ამ თქვენს ღვაწლს აქვს ეროვნული მნიშვნელობა, სამაგალითოა ჩვენთვის და ჩვენთა მომავალთათვის და მრავალ რიგად საგულისხმეოა. სარწმუნოება, სჯული ქრისტესი, ისეთი მტკიცე ბურჯია, რომელმაც დაიცვა ჩვენი ქვეყანა აოხრებისაგან. იგი იყო ის ძლიერი მახვილი, რომელმაც განსდევნა მრავალი მტერი სჯულისა და ჩვენი ერისა. ჩვენ ქართველთ

სჯული და ეროვნება შევაერთეთ, შევასისხლ-
 ხორცეთ. ქრისტიანობა ჩვენ დედად ჩავსახეთ და
 მიტომაც წარმოგვიდგენს ჩვენი დიდებული წარ-
 სული ათას მაგალითს ქართველთა თავგანწირუ-
 ლობისას, თავდადებას მამულისა და ეკკლესიი-
 სათვის, რომელთა შორის ჩვენს გულში განსხვავება
 არ იყო. თქვენ, დედამ ნინო, მიდრეკილებისამებრ
 სულისა თქვენისა, გხვდათ წილად მოღვაწეობა იმ
 უუწმინდესს ასპარეზზედ და აი დღეს ვდღესას-
 წაულობთ 25 წლის თქვენს სამაგალითო მოღვა-
 წეობას. თქვენ არ გასძლოლიხართ მხედრობას ჯვა-
 რით ხელში, თქვენ თითქმის არ გასცილებიხართ ამ
 მონასტრის ოთახის კედლებსა, მაშასადამე სად ვე-
 ძიოთ იგი დიდი ღვაწლი თქვენი და რა არის მი-
 ზეზი დღეს ამოდენ ხალხის აქ თავმოყრისა? არა,
 ჩვენ ვიცით, ჩვენ ვგრძნობთ, რომ სხვა დრო დაგვი-
 დგა. მტერი, რომელიც ეხლა გვაწუხებს, ჩინგის
 ყეინსა და აღამახმადხანებზედ, თუ ძლიერი არა, სუს-
 ტი არ არის. მე მოგახსენებთ ჩვენ უსწავლელო-
 ბასა და გაუნათლებლობაზე. და აი ამ დიდს, ჩვენ
 აწინდელს მტერს, თქვენ შეებრძოლეთ და რამდე-
 ნადაცკი გარემოება ხელს შეგიწყობდათ, დათრგუნეთ
 იგი. შევეხოთ ამ ყრმათა მლიმარე და ბედნიერს სა-
 ხეს. ვინ არის მიზეზი მათი სიხარულისა?—თქვენა.
 ვისის მეოხებით შეიქმნებიან ესენი ღვთის მოყვარე,
 კეთილნი და სათნო დედანი?! კიდევ და კიდევ თქვე-
 ნის,—დედამ ნინო, მეოხებით. მაშ იცოცხლეთ
 მრავალ ჟამიერ ჩვენდა სასახელოდ“.

შემდეგი სიტყვა წარმოსთქვა მოხერხებულად და გრძნობიერად მარიამ მახარაძის ქალმა, მოწაფემ უწინდელის მცხეთის ქალთა სკოლისამ, რომელიც შემდეგ ქალ. ტფილისში იქმნა გადატანილი და აწ ეპარქიალურ სასწავლებლად იწოდება.

ს ი ტ უ ვ ა

მარ. სვ. მახარაძისა

„უძვირფასესო მალალ-ღირსო, დედაო იღუმენია!

თუ ვისმეს აქვს ჯეროვანი და უტყუარი საბუთი თქვენის დედად წოდებისა, გახლავართ ჩვენ, რომლებსაც გაგვიტარებია ამ წმინდა ადგილში ჩვენი სიყრმე თქვენს მფარველობის ქვეშ. შვიდი-რვა წლისანი მოგვაშორეს მშობლებს, დედებს, კერას, ყველაფერს, რაც ისე იზიდავდა ჩვენს ქკუა-გონებას და, რასაკვირველია, ვერ ავიტანდით ამას, თუ არ გაგეწიათ ჩვენთვის ნამდვილი დედობა. დანახვისათანავე ჩვენ ჩაგვივარდა სიყვარული თქვენი და შემდეგში წლითი-წლობამდე სიყვარული ესე უფრო და უფრო მატულობდა და მატულობს დღევანდლამდის, თუმცა კარგა ხანია გავედით ამ სასწავლებლიდან და, ჩვენდა სამწუხაროდ, დაგშორდით თქვენ ხორციელად, თუმცა-კი სულითა და გონებით განუშორებლივ თქვენთან ვიყავით. თუმცა ბედმა და ცხოვრების მოთხოვნისგან თვით ამხა-

ნაგებიც დაგვაშორა ერთმანეთსა და დაგვეფანტა აქეთ-იქით, მაგრამ თქვენის წყალობისა გამო არ გვაფიწყდება ერთმანეთი, რადგანაც გაიგებს რა ვინ-მე თქვენს კარგად ყოფნასა და სიკეთეს, მოვალედ ჰრაცხს თავის თავს, აცნობოს თავის ამხანაგებსაც, იმიტომ რომ დარწმუნებულია ამაზე სასიამოვნო და საამური იმის ამხანაგებისათვის აღარა იქნება-რა. ჩვენ წავედით, დაგშორდით, მაგრამ თქვენი სურათიც წავიღეთ თანა თქვენი სახე მტკიცედ ამოვიქდიეთ გულში და თქვენს სახელსა და დედობას დავუთმეთ უპირველესი ადგილი... დღევანდელს საერთო სიხარულის ვუერთდებით ჩვენც და გულით ვისურვებთ, რომ მრავალ-ჟამიერ ჰყოს ღმერთმა თქვენი სიცოცხლე სასიხარულოდ და სასიამოვნოდ ჩვენდა.

მიიღეთ, დედაო, იაფი, მაგრამ უძვირფასესი ჩვენთვის, თქვენი სურათი და დარწმუნებულნი ბრძანდებოდეთ, რომ თქვენს სახელს გარდავცემთ შვილებსა და შვილი-შვილებს“.

ახალის ქალთა სკოლის პაწია მოწაფეთ ორიოდე ტკბილი სიტყვა მოახსენეს თავიანთ საყვარელს ილუმენიას და უძღვნეს პაწია ყუთი პატარა „სადესერტო“ იარალით (კალანდარაშვილისაგან). აქ იუბილიარმა სიხარულის ცრემლი ველარ შეიკავა, გადასწერა ყრმათ პირ-ჯვარი და დალოცა.

შემდეგ წარდგინენ: ახალგაზდა მხატვარი მრე-ვლიშვილი, რომელმაც მიართვა ილუმენიას მისი სურათი, თავისს მიერ დახატული, და ზ. დავით

ციციშვილი, რომელმაც მიართვა საუცხოვო სამწერლო მოწყობილება და შესაფერი სიტყვა მოახსენა; ვლადიმერ გედევანიშვილმა მიართვა პაწია ქანდაკება წმ. ნინოსი, თავისი გაკეთებული. ეპისკოპოს გრიგოლისაგან იყო წარმოგზავნილი სამწერლო იარაღი ხისა, ერთობ მშვენიერი, ალაგობრივის ხელოვნებისა. ალექსანდრე ეპისკოპოზის მაგიერ ბ-ნმა ალექსანდრე არდაზიანმა წაიკითხა შემდეგი მილოცვა:

მ ი ლ ო ც ვ ა

ალექსანდრე ეპისკოპოზისა

„დედა ილუმენია ნინო! წმინდის გულით მოგილოცავ თქვენს 25 წლის ღვაწლსა და სამსახურს, ილუმენიობის ხარისხში გატარებულს. მადლი ღვთისა იყავნ თქვენზედ, რათა განცისკროვნდეს დღენი თქვენი საქართველოს ისტორიის ცის კიდურზედ მრავალ უამიერ“.

სიტყვები წარმოსთქვეს: მღ. ასათიანმა, ბ-ნმა ნაკაშიძემ და ბოლოს მცხეთელმა გლეხმა ზაქარია გარსევანიშვილმა, რომელმაც თავისი სიტყვა გაათავა შემდეგის თავისისავე ლექსით.

იღვაწი სამშობლოსათვის, თავსა არ აძლევ შევებასა,
 უძველის ძველეს ტაძართა არ აკლებ განახლებასა;
 მართალის გულით წინამძღვრობ და სიმართლით მწყსი კრე-
 მალერსები შენ მხოლოდ სამშობლოს განათლებასა. [ბასა,

ნეტარ ხარ ჩვენის ქვეყნისთვის, დიდ საიმედო მშრომელი,
 იბრძვი და სკდილობ ჩვენთვისინ გულითა დაუცხრომელი.
 აღიღოს ღმერთმა სახელი თქვენი, დიდების გრძნობელი,
 ნათელ ხარ ჩვენის ქვეყნისა და წყარო დაუშრობელი.
 ის წმიდა ჯვარი ვაზისა სიყრმითვე შეგყვარებია,
 ნეტარის ნინოს სამყოფელს ტაძარი გიშენებია.
 ამისთვის ღონისძიება სხვა ქვეყნით შეგიკრებია,
 სამარადისო სახსოვრად სამშობლო გიმშვენებია.

ღვთის მსახურებით აღსავსე აღსრულებ უფლის ნებასა,
 თქვენებრივ მშრომელს სამშობლო აღიდებს, უძღვნის ქებასა.
 ის ტკბილი ძუძუ საქვეყნოდ უწოვებია დედასა
 და აღუზრდინართ თვის ძეგლად, ნეტარ მათს ნეტარებასა.
 მშობლურის ხელით ობოლი გიზრდია, გიშვილებია,
 იმათთვის ტანჯვა და შრომა აროდეს დაგზარებია.
 უფლის მოცემულ სასწორი სიმართლით გიტარებია
 და იმ სასწორით მანანა ყველასთვის გიწილებია.
 იცოცხლე, იყავ მშვიდობით, გიცოცხლოს თქვენი კრებული,
 რომ თქვენის ლოცვით შეიქმნეს სამშობლო განათლებული.
 იცოცხლე, ტაძართ მშვენებავ და ობოლთ ღედავ ამ სოფელს,
 თქვენ მარადისად დიდება და განათლება თქვენს მშობელს.

ქ-ნმა გორნიჩისამ და ნ. ამილახვარმა ხუთ-ხუთი
 თუმანი ქალთა სკოლას შესწირეს. შემდეგ ამისა იუ-
 ბილიარმა მიიწვია სტუმარნი ყავაზედ. საათის სამ-
 ზედ დაიწყო სადილი. პირველი სადღეგრძელო გე-
 ნერალმა ბ-დ ნ. ამილახვარმა წამოსთქვა **ხელმწიფე**
იმპერატორისა, რომელიც ყველამ ფეხზედ წამოდ-
 გომით მიიღო, „ურასა“ და მრავალ-ჟამიერს ბო-
 ლო აღარა ჰქონდა. მეორე სადღეგრძელო იყო იღუ-
 მენია ნინოსი. აქ კვლავ წარსდგა ნიკ. ალექს.-

მესხიშვილი, მასპინძელი და თავდარიგის მიმცემი მთლად დღესასწაულისა და ვრცელს სიტყვაში აღნიშნა დვაწლი იუბილიარისა. სიტყვებით შესვეს სადღეგრძელო აგრეთვე ბატონმა რატიშვილმა და მ. ნ—ძემ. უკანასკნელმა მოახსენა სხვათა შორის:

ს ი ტ შ ვ ა

მ. ნ — ძისა

„თქვენო მალალ — ღირსებავ, დედაო ნინო! დიდი და უტყუარია დვაწლი თქვენი ამ დედათა მონასტრისა და ქალების აღზრდა-განათლებისადმი მოტანილი. ამ საგანზედ დღეს მრავალი ითქვა და მე არა მსურს განვიმეორო იგივე. მე მსურს მხოლოდ აღვნიშნო საზოგადო და საქვეყნო მხარე თქვენის ცხოვრებისა. მოგეხსენებათ, ბატონებო, ჟამთა ბრუნვამ და ჟამთა-ცვლამ იმ უკიდურესობაში ჩაგვადლო, რომ ჩვენ, ძენი დიდებულთა, მხნე და გამჭირახთ მამა-პაპათა, ლაჩრებად, უღონო და უსაქმო ხალხად გადავქცეულვართ. თუ წინად ასი ქართველი ათასს სძლევდა, დღეს დარწმუნებით ვიტყვით, ათასს ქართველს ათი მტერი დასძლევს. რადა? იმიტომ, რომ დავწვრილმანდით, სულით დავეციით, ღონით დავუძღურდით. ნუ დავუწყებთ ძებნას მიზეზს ამ სულიერად დაქვევითებისას. ეს შორს წაგვიყვანს. მხოლოდ აღვნიშნოთ, აწინდელნი ქართველნი რომ შევიკრიბებით რაიმე საქმის გასაკეთებლად, მაშინვე

ვიწყობთ გოდებას: „აბა ჩვენ რა ვართ, რა შეგვიძლიან, ჰეჰ ჩვენ ხომ არაფრის უნო არა გვაქვს, ჩვენ ქართველები ვართ და სხვა“. ასეთი სულით დაცემა, ასეთი სასოწარკვეთილი მდგომარეობა ეწვევა ხოლმე როგორც ერთს კერძო კაცს, ისე მთელს საზოგადოებას, ერს.

აქ ბრძანებულნი, წარჩინებულნი მხედარნი რუსეთის მხედრობისანი დამეთანხმებიან, რომ ხშირად დიდი და ძლიერი მხედრობა ვარდება ასეთს მდგომარეობაში და აი კიდევ ამ დროს უნდა დაიქეკოს გამამხნეველებმა შეუშინარმა ვაჟკაცმა, მამაცმა, უშიშარმა ხმამ მხედართ-მთავრისამ. ასეთი ხმა შთაბერავს სულს, გააცოცხლებს მხედრობას, თავზარდამცემი მამაცობა სარდლისა ელექტრონივით მოედება ყოველ მხედარსა და შთაბერავს ისეთ ძალას, რომელიც ერთის წამით წინად აღარ მოეპოვებოდა არავის. ასეთია საზოგადო მოქმედება დიდის გვაშისა, ძლიერის კაცისა ერზედ. თქვენ, დედაო ნინო, ერთს ასეთს გვამად მიგვაჩინხართ თქვენს ასპარეზზედ. თქვენ დაგვიმტკიცეთ, რომ ჩვენც კაცნი ვართ და შრომა და ღვაწლი შეგვიძლიან. მაგალითი გადამდებია და ღვაწლი თქვენი წაუბაძავი არ დარჩება. მეორე მხარე თქვენისთანა მოღვაწეთა არსებობისა უფრო შესანიშნავია. მოგეხსენებათ, ბატონებო, რა განხეთქილება არსებობდა და ეხლაც არ გამოლეულა სხვა-და-სხვა ქართველ ტომთა შორის. ვინ იცის, რა უკიდურესობამდე მიაღწევდა ეს განხეთქილება, რომ შემაერთებელი და შემარიგებელი

ძალა არ იბადებოდეს დრო-გამოშვებით. ეს ძალა არის საერო, საქვეყნო, საყოველთაო კაცი. ვილას ახსოვს განსხვავება და შუღლი, როდესაც გავიხსენებთ წმ. ნინოს, თამარს, შოთას. ისინი ჩვენია, ყველა ვამბობთ, და თუ ეს ასეა, ჩვენც ერთნი ვართ ყველანი! ასეთია დღევანდელი დღესასწაულიც. ყოველმა კუთხემ ჩვენის ქვეყნისამ დღეს ხმა ამოიღო და ზოგმა აქ დასწრებით და ზოგმაც დეპეშით განაცხადა თვისი სიამოვნება და გიძღვნათ მოლოცვა თქვენის 25 წლის ნაყოფიერის მოღვაწეობისათვის. მაშასადამე, დედაო ნინო, თქვენც ეკუთვნით იმ მცირედ გუნდს დიდის კაცებისას, რომელნიც ამხნევებენ და აერთებენ კაცთა საზოგადოებათ. იცოცხლეთ მაშ მრავალ-ჟამიერ, ნეტარო დედაო ნინო, ჩვენდა სასახელოთ“.

შემდეგ ამისა იქმნა წაკითხული მოლოცვის დეპეშები მალალ-ყოვლად სამღვდლო ეგზარხოსის პალლადისა პეტერბურგიდან:

„გილოცავთ 25 წლის ღვაწლს იღუმენობისას, შევთხოვ უფალს ლოცვა-კურთხევას თქვენთვის. ამბავი თქვენის ღვაწლისა წარდგენილ ექმნა სინოდს“.

ეპისკ. აგრედვე გრიგოლისაგან, კონსტანტინე მამაცაშვილისა და მრავალთ სხვათაგან, რიცხვით 25 სხვა-და-სხვა დაბისა და ქალაქიდან. დასასრულ ღიბისა კვლავ დალიეს სადღეგრძელო მეიუბილვისა. აქ იღუმენია წარმოსდგა და შემდეგის სიტყვებით გადაუხადა მადლობა საზოგადოებას:

სამადლობელი სიტყვა

ილუმენია ნინოსი

„ენა ჩემი უძლურ არს წარმოსათქმელად გულითადის ჩემის მადლობისა თქვენდამი, ჩემო მოწაფენო, დანო და ძმანო მე ღირსი არა ვარ ამ პატივისცემისა, რომელით ღირს მყავით მე დღევანდელს დღეს! დღევანდელი დღე აქრობს, მავიწყებს იმ მწუხარე წამთ, რომელნიც ბედმა ჩემმა შემახვედრა დღევანდელამდე სიყრმითვე ამ მონასტერში აღზრდილმა გამოვცადე ბევრი კარგი და ცუდი. სიყრმითვე მივეც აღთქმა თავსა ჩემსა, რომ შემეწირა ჩემი სიჭაბუკე, სრულ-ასაკობა და მოხუცება კეთილ-დღეობისათვის ამ მონასტრისა. როგორ შევანრულე ეს ჩემი სიტყვა და რა ნაყოფი მიიღო ჩემმა შრომამ, მის განსაჯვა მე არ შემიძლიან“.

ცოტა გვიან მობრძანდნენ სადილზედ არქიმანდრიტები მაკარი და ნიკოლოზი. ამათაც მიჰმართეს იუბილიარს გრძნობით აღსავსე სიტყვებით. სადილმა მხიარულად ჩაიარა. საათის შვიდზედ მრავალ-რიგად ნასიამოვნები სტუმრები გამოეთხოვნენ მეიუბილევს, გადაუხადეს მადლობა მასპინძელსა და თავდარიგის მიმცემს ბ-ნ ალექსი-მესხი-შვილს მეუღლითურთ და დაიშალნენ.

მრავალ მისალოც დეპეშათა შორის, რომელიც მიუვიდა ილუმენია ნინოს, მეიუბილევმ მიი-

ლო შემდეგი დეპეშა კავკასიის მთავარ-მმართველის
 შერემეტიევისა და მის მეუღლისაგან:

„მოგილოცავთ იუბილეის და ვისურვებთ
 თქვენთვის ყოველსავე სიკეთეს. დიდად ვსწუხ-
 ვართ, რომ ვერ დავესწარით თქვენის იუბილეის
 დღესასწაულს.“

ამ დეპეშის პასუხად ილუმენია ნინომ მისწერა
 მის მაღალ-აღმატებულებას:

„დიდად ბედნიერი ვარ და დიდად სასიქადუ-
 ლოა ჩემთვის ის პატივისცემა, რომლის ღირსიც შე-
 ვიქენი მისის აღმატებულების ევლოკია ბორისის
 ასულისა და თქვენ მიერ. ღმერთსა ვსთხოვ თქვენს
 დღეგრძელობას სასარგებლოდ ჩვენის ეკლესიისა და
 თქვენდა მონდობილის ქვეყნისა.“

